

**KOMÁROM-ESZTERGOM MEGYEI
KÖZGYŰLÉS ELNÖKE**

VI-...../2016

ELŐTERJESZTÉS

a

**Komárom-Esztergom Megyei Közgyűlés
2016. november 24.-i
ü l é s é r e**

Tárgy: „Mit hagyunk utódainkra?” - Komárom-Esztergom megye kulturális örökségei felmérésének, dokumentálásának és megőrzésének helyzete

Előterjesztő: Pengő Julianna megyei főépítész

Tisztelt Közgyűlés!

Az elmúlt években több formában foglalkoztunk a megye épített, természeti és szellemi örökségével, ezek összegyűjtésével, rendszerbe foglalásával, méltó hasznosításával.

Az épített értékek megőrzése a műemlékvédelem és helyi építészeti értékvédelem átalakuló rendszerében is biztosított. Ez utóbbira, a helyi építészeti értékek, a települési karakter megóvására ad felhatalmazást a települési önkormányzatok számára az ez év júniusában elfogadott, a településkép védelméről szóló 2016. évi LXXIV. törvény is. A védett épületek számára megfelelő funkció megtalálása, kialakítása és fenntartása már nehezebb feladat.

Fontos kiemelni a Komárom-Esztergom Megyei Értéktár működését is, amely a helyi közösség által megőrzendőnek ítélt bármilyen tárgyi vagy szellemi érték, érdekesség leltározására, megőrzésére, bemutatására vállalkozott. E tevékenységgel a Közgyűlés már szintén több ízben foglalkozott.

Szellemi és tárgyi örökségünk területén szerteágazó intézményrendszer gondoskodik a gyűjtésről, megőrzésről, bemutatásról, adott esetben a továbbfejlesztésről. Ilyenek elsősorban a múzeumok, könyvtárak, levéltárak, ilyen a Nemzeti Művelődési Intézet, és bizonyos területeken a nemzetiségi önkormányzatok, kulturális célú civil szervezetek, vagy akár a színházak. A sor bizonyára hosszan folytatható, de jelen előterjesztés összeállításához a fent felsorolt feladatkörben Komárom-Esztergom megyében működő legismertebb szervezetektől kértük tevékenységük rövid bemutatását.

A felkért szervezetek az alábbiak:

- a) Nemzeti Művelődési Intézet Komárom-Esztergom Megyei Irodája, Tatabánya
- b) Magyar Nemzeti Múzeum Balassa Bálint Múzeuma, Esztergom
- c) Duna Múzeum - Magyar Környezetvédelmi és Vízügyi Múzeum, Esztergom
- d) Kuny Domokos Megyei Múzeum, Tata
- e) Tatabánya Megyei Jogú Város Tatabányai Múzeum
- f) Klapka György Múzeum, Komárom
- g) Magyar Nemzeti Levéltár Komárom-Esztergom Megyei Levéltára, Esztergom
- h) József Attila Megyei és Városi Könyvtár, Tatabánya
- i) Jászai Mari Színház, Népház, Tatabánya
- j) Komárom-Esztergom Megyei Németek Önkormányzata
- k) Komárom-Esztergom Megyei Szlovák Önkormányzat
- l) Komárom-Esztergom Megyei Roma Nemzetiségi Önkormányzat
- m) Magyary Zoltán Népfőiskolai Társaság, Tata
- n) Monostori Erőd Hadkultúra Központ Nonprofit Kft., Komárom

Az intézményektől a mellékletekben található válaszok, tájékoztató anyagok érkeztek, melyekből kitűnik, hogy a megye kulturális örökségével foglalkozó intézmények, szervezetek gondos, alapos munkát végeznek, elhivatottan ápolják, őrzik, kutatják és adják közre a tárgykörükbe tartozó értékeket.

A szervezetek legtöbbje minimális állandó létszámmal dolgozik, de aktívan együttműködnek helyi civil szervezetekkel, iskolákkal, felsőoktatási intézményekkel, bevonva őket a szervezet, intézmény mindennapi tevékenységébe is.

Mindemellett több intézménynek, szervezetnek vannak még a gyűjtött anyag elhelyezésével, bemutatóhelyével kapcsolatos problémáik, feladataik. Ismert, hogy a korábban

a Komárom-Esztergom Megyei Önkormányzat fenntartásában lévő József Attila Megyei és Városi könyvtár – bár erre a célra épült – a '90-es évek végére kinőtte főépületét. Információink szerint a jelenlegi fenntartó (Tatabánya MJV) a megye által 2003-ban lebonyolított építészeti tervpályázat eredményeit is felhasználva tervezi az épület megújítását.

A komáromi Klapka György Múzeumban őrzött felvidéki néprajzi gyűjtemény helyhiány miatt áll raktárban, csak időszakos kiállítások keretében tudják ennek az egyedülálló anyagnak egyes részleteit bemutatni, és nem könnyű a folyamatosan bővülő, Brigetióból előkerülő leletanyag megszerezése, feldolgozása sem. Ennek megoldására Komárom Város Önkormányzata „Brigetio öröksége – látogatóközpont kialakítása Komáromban” címmel pályázatot nyújtott be a TOP 1.2.1. felhívásra. A projekt sikerre esetén a helyszűkével küzdő múzeum az 1907-ben épült Magyar Királyi Állami Méntelep, a későbbi Komáromi Állami Gazdaság főépületének megújításával jut területhez többek között a kibővített római kiállítás, időszakos kiállító terem és előadóterem számára.

A megyei nemzetiségi önkormányzatok feladatköre elsősorban a nemzetiségi kultúra, a nyelvi, zenei, népművészeti értékek ápolására terjed ki. Kulturális, hagyományőrző munkájukat a 2015 – 2016. évi tevékenységükről szóló tájékoztató anyagaik alapján mutatjuk be:

A Komárom-Esztergom Megyei Németek Önkormányzata a kultúra és az identitás megőrzése terén működő civil kezdeményezéseket anyagilag és szakmailag is támogatja. Különös figyelmet fordít a német nemzetiségi nyelvoktató iskolák, óvodák népismereti és hagyományőrző tevékenységének, és a KEM Német Iskolaegylet munkájának támogatására. Ennek során nyelvi, népismereti, vers- és prózamondó versenyeket koordinál, valamint ingyenes pedagógus továbbképzéseket szervez óvónők, tanítók és tanárok számára.

Közművelődési feladatai között szerepel megyei szintű rendezvények szervezése, lebonyolítása, országos rendezvények, versenyek előkészítésében való közreműködés, kapcsolattartás a német nemzetiségű települések közművelődési intézményeivel, valamint amatőr művészeti csoportok tevékenységének támogatása pályázatok útján is. A legalább 10 éve fennálló kultúrcsoportokat jubiláló műsoruk támogatása útján is elismerik.

Segítik a német tájházak munkáját is, 2015-ben Dunaszentmiklóson új tájház átadására került sor. Együttműködnek a tatai Német Nemzetiségi Múzeummal is. Sikeres hagyományteremtő – hagyományőrző rendezvényük a „Zu Gast im Museum” illetve a minden évben más településen megrendezésre kerülő hagyományos megyei svábbál.

A mintegy két és fél évszázaddal ezelőtt történt betelepítések eredményeként jelenleg Dorog, Oroszlány, Tatabánya, Tata körzetében, tíz településen él jelentékeny számú, szlovák nemzetiségű lakosság, mely ma is őrzi kultúráját, nyelvét, szokásait. **A Komárom-Esztergom Megyei Szlovák Önkormányzat** fontos feladatának tekinti a szokások, a hagyományok a népi kultúra megőrzésének segítségét, az ilyen irányú tevékenységek támogatását, valamint a tárgyi kultúra megőrzését is. A jubiláló együtteseknek a Megyei Szlovák Önkormányzat anyagi támogatást is nyújt.

Nagy hangsúlyt fektetnek a szlovák nyelvet oktató intézményekkel való kapcsolattartásra, hogy a felnövekvő generációk számára az ősök nyelvét megőrizték. Ennek érdekében az általános iskolai korosztályok számára nyelvi és kommunikációs versenyt rendeznek, az óvodapedagógusok számára pedig a Megyei Szlovák Óvodák Találkozóját és Módszertani Napját szervezik meg rendszeresen.

A megye szlovák nemzetiségű települései kórusokat, táncsoportokat, zenekarokat tartanak fenn, ezen kívül 8 településen falumúzeumot is. Ezek fenntartása igen komoly anyagi gondot jelent. A régi épületek nem fűthetők, nincs gondnok, veszélyben vannak az összegyűjtött értékek. A problémák orvoslására a Megyei Szlovák Önkormányzat kéréssel fordult az Országos Szlovák Önkormányzathoz, amely néhány településnek segítséget tudott nyújtani. Törekcsenek ezen túl arra, hogy a gyűjtemények ne csak egyszerűen kiállítási célt szolgáljanak, hanem költözzön élet a falak közé, adjanak otthont rendezvények, honismereti órák számára, élővé téve a falumúzeumokat.

A Komárom-Esztergom Megyei Szlovák Önkormányzat munkáját nagymértékben segíti a Magyarországi Szlovákok Kulturális Intézete Tatabánya - Bánhidai Kirendeltsége.

A Komárom-Esztergom Megyei Roma Nemzetiségi Önkormányzat fő feladatának tekinti a roma kultúra és hagyományaink ápolását, továbbvitelét, ezen belül is különösen a cigány nyelv használatát, fennmaradásának biztosítását. Nemzetiségi kultúrájukat, nyelvüket, hagyományaikat elsősorban zenei és táncsoportok működésén keresztül őrzik, és adják át a következő generációnak. A megyében élő roma lakosság nagy része hívő, Istent szerető ember, így több gyülekezet is működik a megyében az ő aktív részvételükkel.

15 településen működik Roma Nemzetiségi Önkormányzat, akik közül kulturális területen kiemelkedik Oroszlány, Tatabánya, Kisbér és Tárkány helyi roma nemzetiségi önkormányzatok munkája, akiknek saját táncsoportjuk, autentikus együttesük van, táncházat, roma nyelvklubot is működtetnek.

Összegezve a tájékoztató anyagokban foglalt problémákat, feladatokat, eredményeket és terveket, elmondható, hogy megyénk kulturális tárgyi és szellemi öröksége az erre hivatott szervezeteknél a gyűjtés, megőrzés, feldolgozás tekintetében jó kezekben van. Fejlődnek és bővülnek a gyűjtött anyagok közzétételének, a nagyközönséggel való megismertetésének lehetőségei és módszerei, a digitális, online megjelenésektől a múzeumpedagógiai foglalkozásokig terjedő széles skálán.

Köszönjük a megyénkben kulturális értékeink megőrzésével foglalkozó szervezeteknek az alapos tájékoztatást.

Tatabánya, 2016. november 17.

Pengő Julianna
megyei főépítész

Határozati javaslat

A Komárom-Esztergom Megyei Közgyűlés megköszöni a széleskörű tájékoztatást
a Nemzeti Művelődési Intézet Komárom-Esztergom Megyei Irodájának,
a Duna Múzeumnak,
a Tatabánya Megyei Jogú Város Tatabányai Múzeumának,
a Komáromi Klapka György Múzeumnak,
a Magyar Nemzeti Levéltár Komárom-Esztergom Megyei Levéltárának,
a József Attila Megyei és Városi Könyvtárnak,
a Jászai Mari Színház, Népháznak,
a Magyary Zoltán Népfőiskolai Társaságnak
és a Komárom-Esztergom megyei nemzetiségi önkormányzatoknak.

Felelős: Popovics György elnök

Határidő: azonnal

Popovics György elnök úr részére,

Komárom-Esztergom Megyei Közgyűlés
2800 Tatabánya, Fő tér 4.

Tisztelt Elnök Úr!

Tisztelt Közgyűlés!

Megtisztelő, VI. 44./2016 iktatószámom küldött levelüket, melyet folyó év november 3-án kaptunk kézhez, örömmel vettük és az abban foglalt kérdésre, hogy a Nemzeti Művelődési Intézet Komárom-Esztergom Megyei Irodája „*kulturális örökségünk mely szegmenseivel foglalkozik és tevékenységével hogyan járul hozzá ezek megóvásához ?*”, további együttműködést célzó szándékunk kinyilvánításával az alábbiakat tudjuk válaszolni:

- a Nemzeti Művelődési Intézet – küldetésénél fogva – a művelődő közösségek szakmai, módszertani támogatását végzi és kulturális örökségünk mindazon szegmensével foglalkozik, melyeket egy partneri viszonyban az adott közösség tagjai fontosnak érznek és gondolnak, és amelyekkel az iroda munkatársai napi tevékenységük során találkoznak. Az egyes csoportok kultúráját integráns, ám folyton változó, és környezetével folyton kölcsönös párbeszédben álló egésznek tartva fontos számunkra a kulturális jelenségek összefüggés-rendszerének és időbeliségének feltárása, értelmezése, megmutatása. A tárgyi és szellemi kultúra számunkra egyaránt lényeges, mivel a használat során és idejében nem létezhetnek egymás nélkül. Tevékenységünk célcsoportja cselekvő emberekből, cselekvő közösségekből áll, és cselekedeteiket, melyekhez szakmai, módszertani segítséget nyújtottunk, dokumentáljuk is. Ezek megtalálhatók Intézetünk honlapján, a Komárom-Esztergom Megyei Iroda fejezetében 2013. 03. 08-ig visszamenően a <http://www.nmi.hu/hu/Megye/12/Komarom-Esztergom> url. alatt. Néhány példát kiragadva:
- A Nemzeti Művelődési Intézet megyei irodái – *A magyar nemzeti értékekről és a hungarikumokról szóló 2012. évi XXX. törvény* és különösen annak végrehajtásáról hozott *114/2013. (IV. 16.) Korm. rendelet 3 § (1) b* alapján – partneri viszonyban részt vettek a helyi értéktárak létrejöttének elősegítésében, valamint a Megyei Értéktár Bizottság munkájában.
- A Komárom-Esztergom Megyei Iroda munkatársai is szerveztek Értéktár napokat (2015-ben 7 településen), legutóbb 2016. 10. 21-én Megyei Értéktár Nap megrendezésére került sor a komáromi Monostori Erődben egy tucat település részvételével és a Megyei Értéktárban is szereplő kulturális értékek gondozásában részt vevő szervezetek fellépésével, bemutatkozásával.
- A „Kapunyitogató” program keretében módszertani támogatásra került a helyi művelődő közösségek munkája. (2015-ben 8 településen, +1 Felvidéken) A minden településen két alkalmat jelentő esemény keretében a második alkalom célja kifejezetten a helyi közösségek, alkotók, települési kulturális örökség szellemi és tárgyi világának bemutatkozásához alkalom és lehetőség biztosítása volt.
- Irodánk foglalkozott a megyei nemzetiségi szervezetek halózatosságának elősegítésével, ami kulturális identitásuk, örökségük felépítését, megőrzését szolgálta. Szorgalmaztuk a nemzetiségi kulturális örökség elemeinek helyi értéktárakban való megjelenítését is.

- A IV. Kulturális Közfoglalkoztatási Program keretében 108 partner szervezetnél 150 kollégánk, valamint irodánkban 6 kollégánk segíti az adott szervezetek kulturális örökségünk megőrzését is szolgáló munkáját.
- Jelenleg is folyik A Vértes Agorája által kezdeményezett gyűjtőmunka, amelyben a Nemzeti Művelődési Intézet megyei irodája szakmai közreműködőként vesz részt és a megyei múzeumok szakmai partnerségében zajlik. A kezdeményezés célja a megyében található szabadtéri vallásos jelképek – kereszttek és feszületek – gyűjtésére irányuló értékfeltárás. A gyűjtőmunka a Nemzeti Művelődési Intézet IV. Kulturális Közfoglalkoztatási Programjában részt vevő közösségi munkások közreműködésével valósul meg.

Tatabánya, 2016. november 14.

Az Iroda munkatársainak nevében, a további eredményes együttműködésünk reményében,

Tisztelettel:

Hornyák-Pálmai Éva
területi koordinátor

A Magyar Környezetvédelmi és Vízügyi Múzeum (Duna Múzeum) bemutatása a megye kulturális örökségei felmérésén alapuló előterjesztéshez

Az 1973-ban – Vízügyi Múzeum néven – alapított Magyar Környezetvédelmi és Vízügyi Múzeum (Duna Múzeum) a városba költözése óta meghatározó szerepet játszik Esztergom kulturális és oktatási életében. Múzeumunk közel 20.000 látogatót fogad évente, ennek mintegy 70 %-a óvodás vagy a közoktatásban tanuló diák.

Interaktív állandó kiállításunk és időszakos tárlataink mellett 2012-től egy megújult múzeumpedagógiai foglalkoztató helyiség és 2014-ben átadott látványraktárunk biztosítja az infrastrukturális hátteret, múzeumpedagógusaink pedig a szakmai, módszertani tartalmat az évi mintegy 300 iskolai oktatást segítő foglalkozás és több mint 400 szabadidős foglalkozás, tárlatvezetés lebonyolításához. Múzeumi óráink és múzeumpedagógiai foglalkozásaink a múzeumi gyűjteményeken alapulnak, a Nemzeti Alaptantervhez illeszkedve a vízügy történetével, a vízgazdálkodással, a környezet- és természetvédelem hazai és globális kérdéseivel ismertetik meg a diákokat.

Múzeumunk földszinti kiállítótermeiben az épület felújítása, 2000. óta működik az Európai Közép Galéria. Havi-kéthavi rendszerességgel nyíló időszakos tárlataink az esztergomi és a környékbeli kortárs alkotók munkáit tárják a nagyközönség elé. Az Esztergomi Művészek Céhe minden évben nálunk rendezi évváró kiállítását.

A Duna Múzeum országos szakmúzeum, kiemelten gyűjti a gyűjtőkörébe tartozó muzeális iratokat, dokumentumokat, műtárgyakat, majd nyilvántartásba veszi és megőrzi azokat. A múzeum itt felsorolt három feladatának megfelelően végzi munkáját.

Gyűjteményei az alábbiak:

Adattár

Audiotár

Széchenyi gyűjtemény

Térképtár

Tematikus gyűjtemény

Videó tár

Műszaki dokumentáció

Okmány- és Iratgyűjtemény

Tárgyi gyűjtemény

Történeti képgyűjtemény

Vízügyi fényképparchívum

Érem- és kislasztika

Képeslapok szekrénykatasztere

Intézményünk a teljesség igényével gyűjti mindazokat a képi ábrázolásokat, amelyek bemutatják a víz sokoldalú felhasználását az elmúlt évszázadokban. 16-17. századi metszeteinken vizeink hadi, kereskedelmi, közlekedési, valamint gazdasági jelentősége követhető nyomon, a 18-19. századi ábrázolások pedig bemutatják jelentősebb árvizeinket, kikötőinket, hazánk nemzetközi összehasonlításban is kiemelkedő vízepítő tevékenységét.

A Kárpát-medence képét gyökeresen átformáló vízi munkálatokat a 19. század második felétől fényképeken is megörökítették, ezek a rendkívül értékes és hiteles források is nagy számban képviseltetik magukat gyűjteményünkben. Képgyűjteményünk darabjain szinte minden, a vízzel kapcsolatos múltbéli tevékenység megjelenik: halászat, aranymosás, hajózás, vízszabályozás, árvizek, fürdőzés, hidak stb.

A képi ábrázolások sajátos egységét képezik a világ minden tájáról származó képeslapjaink, ezekből mintegy 15 ezer darab található múzeumunkban, minden egyes darabja valamiféleképpen kötődik a vízhez: hol egy kút, egy forrás, egy fürdőhely vagy éppen egy gőzhajó tűnik fel rajtuk.

Különleges helyet foglalnak el múzeumunkban a különféle műszaki dokumentációk. Ezek között nagy számban találhatók malom- és hídtervek, zsilipek, szivattyútelepek, erőművek tervrajzai, a vezetékes vízellátás kiépítését bemutató helyszínrajzok, metszeti ábrázolások. A

rajzokon feltűnő létesítmények egy része ma is áll, az építésüket bemutató rajzok történetük fontos láncszemei. Gyakran építetőik, használóik személyes, ill. hivatalos iratai is múzeumunkba kerültek, ezeken keresztül jobban megismerhetővé válik pl. egy-egy híd vagy malom története. Igazolványok, bizonyítványok, hivatali- és magánlevelek a mérnökök, kubikusok, molnárok, halászok mindennapjaiba is bepillantást engednek.

Múzeumunk tárgyi gyűjteménye kétségtelenül a leglátványosabb, a látogatók által is leginkább keresett gyűjteményi egységünk. A rendkívül heterogén gyűjtemény összekötő eleme a víz, más-más módon, de minden egyes darabja a víz szinte végtelen felhasználási módját reprezentálja. Különböző makettek, modellek (gőzhajók, vontató- és kotróhajók stb.) mellett 19. századi mérnöki műszerek, vízórák, hajózási kellékek, vízi mesterségek (halász, aranymosó, hajóács stb.) tárgyi emlékei találhatók meg itt.

Az audiótárban az oral history, azaz egyéni elbeszélések, interjúk kerülnek nyilvántartásba egykori vízzel foglalkozó szakemberekkel. A gyűjtemény különlegességét és értékét adja, hogy olyan emberek szólalnak meg benne, akiknek foglalkozásuk, szakmájuk ma már eltűnő félben vannak vagy már kihalt mesterségeket képviselnek. (uszálykormányosok, csónakőr, aranymosó stb).

A múzeum legértékesebb gyűjteménye a Széchenyi iratok, mely közel 700 darabos eredeti, a grófhoz írt kézírásos levelet tartalmaz. Széchenyi István korának egyedülálló dokumentumai és ezáltal kulturális örökségünk kiemelt műtárgyai. A közel 200 éves iratok többsége jó állapotban marad fent, de az utóbbi néhány évben két pályázat során a sérülékenyebb darabokat is sikerült jó állapotba hozni.

A tematikus gyűjtemény rendkívül gazdag, darabszámban és témájában is a legnagyobb gyűjteménye a múzeumnak. Itt őrizzük a 20. század több neves vízmérnökének hagyatékát, Duna, Tisza és egyéb folyók szabályozásával kapcsolatos iratanyagainkat és külön egységben pedig az Esztergom városához köthető vízügy történeti írásos emlékeket.

Több, mint 2000 darabos Történeti térképtárban a hazai vízgazdálkodás történetének fontos és egyedülálló dokumentumai találhatóak.

Videótárunk több száz kazettából álló filmgyűjtemény. A vízügy 1960-70-es években készített saját gyártású filmjeitől kezdve sokféle „vizes” témát érintő felvételek. A gyűjtemény kiemelten fontos része az életút interjúk neves mérnökökkel és az árvizek, haváriák dokumentálása.

A gyűjteményeinkben található különböző korú műtárgyak, dokumentumok számtalan alapanyagból és technikával készültek, így állományvédelmük fokozott körültekintést igényel. A lehető legjobb klimatikus körülmények megteremtése mellett a konzerváló, restauráló tevékenység is folyamatosan zajlik. Egyúttal minden műtárgyunkról digitális másolatot is készítünk, így óvva meg őket a további állagromlástól. A digitális technikának köszönhetően ugyanakkor nem kell lemondanunk a különféle bemutatási lehetőségekről, hiszen a kutatók, látogatók számára továbbra is elérhetőek maradnak a múzeum értékes darabjai.

Intézményünk aktívan részt vesz a város kulturális életében – megjelenünk városi rendezvényeken, helyet adunk városi vagy megyei szintű szakmai találkozókknak is (legutóbb 2017. november 11-én a NMI Komárom-Esztergom Megyei Irodája tartotta nálunk szakmai napját). A Múzeumok Őszi Fesztiválja keretében rendszeresen hirdetünk olyan programokat, melyek a múzeum falain kívül zajlanak, és a város vízügytörténeti, természeti vagy kulturális értékeire hívják fel a helyiek figyelmét, játékos, népszerű tudományos ismeretterjesztő formában.

A Múzeumok Éjszakája Esztergom – Párkány rendezvényt 2006. óta közösen szervezik az esztergomi és párkányi közgyűjtemények. A Duna Múzeum a kezdetektől koordinálja, mozgatja az együttműködésnek, melynek révén a nyári időszak egyik legnépszerűbb kulturális rendezvénye valósulhat meg minden júniusban.

Múzeumunk épülete maga is fontos kulturális örökségi helyszín: Káptalanház néven, a 2341-es törzsszámon szerepel az országos műemlékjegyzékben, itt őrizték 1790. február 20-án a – Bécsből Budára tartó – Szent Koronát. Az épületet, valamint a belső udvarán álló kettős törzsű hársfát 2015-ben Esztergom Város Oktatási és Kulturális Bizottsága felvette a Helyi Értéktárba.

Esztergom, 2016. november 15.

Szalkai Tímea
igazgató

Tájékoztató a „Mit hagyunk utódainkra? Komárom- Esztergom megye kulturális örökségei felmérésének, dokumentálásának és megőrzésének helyzete” című előterjesztéshez a Tatabánya MJV Tatabányai Múzeumról

Komárom-Esztergom megye kulturális örökségnek megőrzésével kapcsolatban a Tatabányai Múzeum feladatait és lehetőségeit a szakmai törvények és az alapító okiratban szereplő feladatok határozzák meg. (Az említett jogszabályok felsorolása, és az alapító okiratnak a tevékenységet meghatározó részei a mellékletben.)

A Tatabányai Múzeumot 1971-ben létesítették az akkori Komárom megyei múzeumi szervezet új és legújabb-kori gyűjteményeit kezelő tagintézményeként. 2008. január 1-től működik Tatabánya Megyei Jogú Város Önkormányzatának fenntartásában, a Közgyűlés által meghatározott alapító okirat szerint.

Jogállása: Önkormányzati fenntartású területi múzeum, önálló pénz- és létszámgazdálkodó költségvetési szerv, önálló jogi személy. Gazdálkodási besorolása: önállóan működő. Pénzügyi-gazdasági feladatait 2013. január 1-től a Gazdasági és Műszaki Ellátó és Szolgáltató Szervezet látja el.

A Tatabányai Múzeum területi múzeum, besorolása szerinti gyűjtőköre: természettudomány (kőzetek, ásványok és ősmaradványok), régészet, történet, néprajz, képzőművészet, ipar- és technikatörténet. *Gyűjtőterülete:* ipar- és technikatörténet vonatkozásában Komárom-Esztergom megye egész területe, egyéb vonatkozásokban pedig Tatabánya járás, Környe, Vértessomló és Várgesztes kivételével.

Közérdekű muzeális kiállítóhelye: a Bányászati és Ipari Skanzen.

A Múzeum szakmai felügyeleti szerve:

Emberi Erőforrások Minisztériuma

(1054 Budapest, Akadémia u.3.)

az országos muzeológiai szakfelügyelet útján

Összefoglalva az örökségvédelem kapcsán a törvény által előírt feladatunk az általunk őrzött anyag feldolgozása, feldolgozásának lehetővé tétele és bemutatása.

Tevékenységünk Tatabánya Megyei Jogú város és járásának területére vonatkozik. Ipar és technika történeti téren pedig Komárom-Esztergom megye egész területén végezhetünk gyűjtőmunkát. Mindezen munkák ellátására 4 szakemberünk van, ami a régészeti és az ipartörténeti gyűjtő és feldolgozó tevékenységhez igazából nem elég. A gyűjtés mellett ugyanis a gyűjteményt be is kell mutatni és fel is kellene dolgozni (ide tartoznának a különféle adattárak és katalógusok is). A bemutatás több formában történik: kiállítások, konferenciák és a közművelődési (múzeumpedagógia, múzeum andragógia) programok keretében személyes találkozásokon keresztül, illetve a tudományos kutatások közzé tétele nyomtatott és elektronikus formában (évkönyvek, digitális tartalmak).

A Tatabányai Múzeum intenzíven jelen van a város kulturális életében is, meglehetősen széles civil bázisra is támaszkodhatunk. A Szabadtéri Bányászati Múzeum Alapítvány, a Bányász Hagyományokért Alapítvány, az OMBKE Tatabányai Szervezete és az idén megalakult Tatabányai Múzeum Baráti köre folyamatosan bázist és háttértámogatást jelent. A város iskoláiban egyre nagyobb az érdeklődés a múzeumpedagógiai tevékenységünk iránt. Új állandó kiállításunk, a Metamorfózis – Ember és természet kapcsolata az Által-ér völgyében címmel a történeti ökológiát vezérfonalul választva mutatja be a környék történetét a vértesszőlősi előembertől a modern ipari nagyvárosig. A Bányászati- és Ipari skanzen pedig autentikus helyszíne a bányász hagyományörzésnek, a munkás életmódot bemutató életmód

történeti kiállítások fenntartói támogatással, reményeink szerint a közeli jövőben fejlődni, bővülni fognak.

Mindezen tevékenységek végzéséhez a rendelkezésre álló szakember létszám még civil támogatással éppen hogy elég. A tevékenységek (a működést meghatározó dokumentumok keretein belül) bővítéséhez, a munka hatékonyságának további növeléséhez, a szakmai létszám, és a működést biztosító anyagi források (műtárgyvásárláshoz, feldolgozáshoz, őrzéshez stb) bővítésére lenne szükség.

Mellékletek.

- I. **A múzeum működését meghatározó jogszabályok**
(aláhúzással és kurzívval jelölve a kérdés szempontjából az örökségvédelem szempontjából fontos jogszabályok)

A Tanács 116/2009/EK rendelete (2008. december 18.) a kulturális javak kiviteléről

A Tanács 93/7/EGK irányelve (1993. március 15.) a tagállam területéről jogellenesen kiszállított kulturális tárgyak visszaszolgáltatásáról

1990. évi LXV. törvény a helyi önkormányzatokról

1991. évi XX. törvény a helyi önkormányzatok és szerveik, a köztársasági megbízottak, valamint egyes centrális alárendeltségű szervek feladat- és hatásköreiről

1992. évi LXXXIX. törvény a helyi önkormányzatok címzett és céltámogatási rendszeréről

1993. évi XXIII. törvény a Nemzeti Kulturális Alapról

1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről

1999. évi LXXVI. törvény a szerzői jogról

2001. évi XXVIII. törvény a lopott vagy jogellenesen külföldre vitt kulturális javak nemzetközi visszaadásáról szóló, Rómában, 1995. év június hó 24. napján aláírt UNIDROIT Egyezmény kihirdetéséről

2001. évi LXIV. törvény a kulturális örökség védelméről

2001. évi LXXX. törvény a jogellenesen kivitt kulturális javak visszaszolgáltatásáról

2006. évi XXIX. törvény a kulturális javak fegyveres összeütközés esetén való védelméről szóló 1954. évi Hágai Egyezmény Második Kiegészítő Jegyzőkönyvének kihirdetéséről és a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról

1957. évi 14. törvényerejű rendelet a kulturális javak fegyveres összeütközés esetén való védelme tárgyában Hágában, 1954. évi május hó 14. napján kelt nemzetközi egyezmény, valamint az ahhoz csatolt jegyzőkönyv (a kulturális javak háború idején megszállott területről való kivitelének tilalma tárgyában) kihirdetéséről

20/1992. (I. 28.) Korm. rendelet a helyi önkormányzatok egyes szerveinek és a köztársasági megbízottaknak a közművelődési, közgyűjteményi, művészeti, továbbá más kulturális tevékenységekkel kapcsolatos államigazgatási feladat- és hatásköreiről

150/1992. (XI. 20.) Korm. rendelet a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvény végrehajtásáról a művészeti, a közművelődési és a közgyűjteményi területen foglalkoztatott közalkalmazottak jogviszonyával összefüggő egyes kérdések rendezésére

1992. évi XXII. törvény a Munka Törvénykönyvéről

157/2000. (IX. 13.) Korm. rendelet a dokumentumvásárlási hozzájárulásról

194/2000. (XI. 24.) Korm. rendelet a muzeális intézmények látogatóit megillető kedvezményekről

47/2001. (III. 27.) Korm. rendelet a muzeális intézményekben folytatható kutatásról

19/2005. (II. 11.) Korm. rendelet a helyi önkormányzatok címzett és céltámogatása felhasználásnak részletes szabályairól

110/2006. (V. 5.) Korm. rendelet az állam által vállalt kezesség előkészítésének és a kezesség beváltásának eljárási rendjéről

- 167/2006. (VII. 28.) Korm. rendelet az oktatási és kulturális miniszter feladat és hatásköréről
- 308/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet a Kulturális Örökségvédelmi Hivatalról
- 1/2007. (I. 9.) Korm.rendelet az oktatásügyi közvetítői szolgálat, a könyvtári intézet, a közművelődési szakmai tanácsadó és szolgáltató szerv és a műbíráló szerv kijelöléséről
- 300/2007. (XI. 9.) Korm. rendelet a 2008. évre vonatkozó Országos Statisztikai Adatgyűjtési Program módosított és új adatgyűjtéseiről
- 265/2008. (XI. 6.) Korm. rendelet a 2009. évre vonatkozó Országos Statisztikai Adatgyűjtési Program módosított és új adatgyűjtéseiről
- 2/1993. (I. 30.) MKM rendelet az egyes kulturális közalkalmazotti munkakörök betöltéséhez szükséges képesítési és egyéb feltételekről
- 3/1999 (II. 24.) NKÖM rendelet a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztere által adományozható művészeti és egyéb díjakról
- 1/2000. (I.14.) NKÖM rendelet a kulturális szakemberek szervezett képzési rendszeréről, követelményeiről és a képzés finanszírozásáról
- 18/2000. (XII.18.) NKÖM rendelet a kulturális szakértők működésének engedélyezéséről és a szakértői névjegyzék vezetéséről
- 17/2001. (X. 18.) NKÖM rendelet a kulturális javak kiviteli engedélyezésének részletes szabályairól
- 18/2001. (X.18.) NKÖM rendelet a régészeti lelőhelyek feltárásának, illetve a régészeti lelőhely, lelet megtalálója anyagi elismerésének részletes szabályairól
- 3/2002.(II.15.) NKÖM rendelet a kulturális örökség védetté nyilvánításának részletes szabályairól
- 11/2002. (IV. 13.) NKÖM rendelet a muzeális intézményekben foglalkoztatottak szakmai munkaköreinek betöltéséhez szükséges képesítési feltételekről
- 20/2002. (X. 4.) NKÖM rendelet a muzeális intézmények nyilvántartási szabályzatáról
- 10/2006 (V.9.) NKÖM rendelet a KÖH eljárásairól
- 3/2009. (II.18.) OKM rendelet a muzeális intézmények szakfelügyeletéről
- 12/2009. (III.27.) OKM rendelet a helyi önkormányzatok által fenntartott múzeumok szakmai támogatásáról)
- 20/2009. (IV. 3.) OKM rendelet a XX. Oktatási és Kulturális Minisztérium költségvetési fejezethez tartozó fejezeti kezelésű előirányzatok 2009. évi felhasználásának szabályairól
- 1036/1993. (V. 19.) Korm. határozat a Kulturális Javak visszaszolgáltatásának Bizottságáról
- 1160/2002. (IX.26) Korm. határozat az országos múzeumok látogatásáról
2008. évi CV. Tv. a költségvetési szervek jogállásáról és gazdálkodásáról
1992. évi XXXVIII. Tv. az államháztartásról és végrehajtásáról kiadott 217/1998. (korm. rendelet) és ezt módosító 292/2009. (XII. 19) Korm. rendelet
2012. évi CLII. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásáról és a közművelődésről szóló 1997. évi CXL törvény módosításáról (önkormányzati fenntartásba adás)
- 13/2013.(II.14.) EMMI rendelet a települési önkormányzatok könyvtári, közművelődési és múzeumi feladataihoz nyújtott támogatások részletes szabályairól
- 393/2012. (XII.20.) Korm.rendelet a részeti örökség és műemléki érték védelmével kapcsolatos szabályokról
- 80/2012. (XII.28.) BM rendelet a régészeti lelőhely és műemléki érték védetté nyilvánításáról, nyilvántartásáról és a régészeti feltárás részletes szabályairól
- 257/2012. (IX.14.) Korm.rendelet a nagyberuházásokkal összefüggő régészeti feltárások szabályairól.

57/2013. (VIII.7.) EMMI rendelet a kulturális javak védetté nyilvántartásának részletes szabályairól

14/2010. (XI.25.) NEFMI rendelet a kulturális javak a kiviteli engedélyezésének részletes szabályairól

2/2010. (I.14.) OKM rendelet a muzeális intézmények működési engedélyéről

29/2014 (IV. 10.) EMMI rendelet a muzeális intézményekben őrzött kulturális javak kölcsönzéséről, valamint a kijelölési eljárásról

30/2014 (IV. 10.) EMMI rendelet az országos múzeum, az országos szakmúzeum, a nemzeti könyvtár, az országos szakkönyvtár és az állami egyetem könyvtárának kiemelt feladatairól

32/2014 (IV. 14.) BM rendelet az egyes régészeti lelőhelyek védetté nyilvánításáról, valamint a régészeti lelőhely és a műemléki érték védetté nyilvánításáról, nyilvántartásáról és a régészeti feltárás részletes szabályairól szóló 80/2012. (XII. 28.) BM rendelet módosításáról

II. A Múzeum tevékenysége és feladatai az alapító okirat alapján

A Múzeum tevékenysége

Végzi mindazon tevékenységet, amelyeket az 1997. évi CXL. Törvény 46 § fogalmaz meg. A múzeum feladata a kulturális javak meghatározott anyagainak folyamatos gyűjtése, nyilvántartása, megőrzése, tudományos feldolgozása és publikálása, valamint kiállításokon és más módon történő bemutatása.

Az intézmény alaptevékenysége: Tatabánya Megyei Jogú Város és Kistérsége területén a történeti, régészeti, néprajzi, természettudományi, szellemi, művészeti értékeinek gyűjtése, megőrzése, tudományos feldolgozása, bemutatása.

Ipar- és technikatörténet vonatkozásában megyei gyűjtőkörrel rendelkezik

Alaptevékenységei közé tartozik a szak- és segédgyűjtemények gondozása, állandó és időszakos kiállítások rendezése, tudományos és közművelődési rendezvények szervezése, kiadványozás, tudományos szakkönyvtár kezelése.

A Múzeum alaptevékenysége, feladatai a vonatkozó jogszabályok alapján:

- Gyűjtőterületén elvégzi a régészeti lelőhelyek nyilvántartását és mentését,
- Együtt jár el a kulturális örökség védelmét ellátó hatósággal a régészeti jelentőségű földterületeken végzett beruházásokhoz kapcsolódó földmunkák engedélyezése esetén;
- Gyűjtőterületén feltárja, nyilvántartásba veszi, és lehetőség szerint gyűjteményezi a régészeti, történeti, irodalomtörténeti, néprajzi, képző- és iparművészeti, természettudományos, valamint az ipar- és technikatörténeti anyagot;
- Biztosítja a gyűjteményeiben őrzött muzeális anyag megőrzését, kezelését, nyilvántartását, vagonbiztonságát;
- Lehetőségei szerint alkalmazza a vonatkozó szaktudományok, legkorszerűbb kutatások feldolgozási módszereit;
- Felhasználja a hazai és külföldi muzeológia eredményeit a gyűjtés, a tárolás, rendszerezés, nyilvántartás, adattárolás, konzerválás, restaurálás, kiállítás rendezés, ismeret átadás terén;
- Megtervezi és szervezi az intézmény propaganda- és reklámtevékenységét;

- Állandó és időszakos kiállításokat rendez és más kulturális szolgáltatásokat biztosít;
- Megfelelően kialakított nyilvántartási rendszerrel hozzáférhetővé teszi a kutatások számára a gyűjteményt;
- A kulturális javak tudományos feldolgozása és bemutatása terén együttműködik a hazai és külföldi intézményekkel;
- A rábízott anyagi eszközökkel a vonatkozó jogszabályok szerint gazdálkodik;
- Kialakítja a feladatok optimális ellátását biztosító belső szervezeti és működési rendet;
- Kiadványok megjelentetésével és más módon (pályázatok, szaktanácsadás) támogatja Tatabánya Megyei Jogú Város és Kistérsége kulturális tevékenységét;
- Szakmailag felügyeli és segíti a gyűjtőterületéhez tartozó közérdekű és magán muzeális gyűjteményeket, kiállítóhelyeket.
- Különös gondot foglalkozik a bányász hagyományok ápolásával.
- Gyűjti és őrzi a hagyományos vagy elektronikus hordozókon található nem tárgyi jellegű dokumentumokat (szellemi néprajz, „oral history”).
- Gyűjteményei:
  - Régészet: 1992 óta a tatabányán előkerült régészeti leletek, 2006 óta Tatabánya, Vértesszőlős, Tarján, Héreg, Gyermely és Szomor területén előkerült régészeti leletek.
  - Néprajz: tatabánya elődközsegeinek (Bánhida, Felső- és Alsógalla) valamint a gyűjtőterület falvainak anyaga.
  - Történeti – tárgyi gyűjtemények: textil és viselet-, kereskedelem és vendéglátás-, játék-, életmód-, plakát-, fotó-, kismesterségek-, zászló-, oktatástörténet-, térkép-, bútor-, numizmatika, apró nyomtatványok, dokumentumtár.
  - Képzőművészet: bányász tematikájú képzőművészeti alkotások, helyi képzőművészek alkotásai, a Bányászati és Ipari skanzenben megrendezett alkotótáborok anyagai (Lois Viktor, fémszobrász táborok résztvevői).
  - Természettudomány: ásvány- és ősmaradvány gyűjtemény.
  - Ipar- és technika történet: bányászatban használatos gépek, erőműi gépek és berendezések, cukorgyári gépek. Bányatérképek és ipari dokumentáció. A volt XV. akna, mint muzeális érték.

A Komáromi Klapka György Múzeum kulturális örökséggel kapcsolatos tevékenysége

„A Komáromi Klapka György Múzeum Komárom régészeti és történeti emlékeinek gyűjtője, néprajzi hagyományainak, elsősorban a Felvidékről áttelepítettek, s idővel itt megtelepült családok életmódjának kutatója, a valaha élt komáromi képzőművészek emlékeinek ápolója, s a tevékenységéhez kapcsolódó szakirodalom gyűjtője.

Elsődleges feladata, hogy széles körben végzett kutatási eredményeit, a kulturális és a szellemi örökség javait kiállítások és kiadványok, múzeumpedagógiai foglalkozások, könyvtára és kutatószolgálat révén megismertesse Komárom lakosaival, a gyermek-és ifjúsági korosztállyal, az egyes szakterületek kutatóival és a nagyközönséggel. További feladata, a felsőoktatásban tanulók részére széles körű szakmai segítség nyújtása.

Történelmi adottságai miatt, rendezvényein keresztül, céljának tekinti a két Komárom szellemi egységesülését, s ennek érdekében együttműködik mindkét város közművelődési, közgyűjteményi intézményeivel, politikamentes civil egyesületeivel, helytörténeti és néprajzi kutatóival.

Munkatársai és önkéntesek segítségével végzi kiállítási tevékenységét, amelyhez a két város lakossága segítségével végzi gyűjtőmunkáját, s ezért működésével mindkét Komárom és környékük lakossága érdeklődésére számot tart.”

(Küldetésnyilatkozat.

**Jóváhagyta Komárom Város Képviselő-testülete
129/2013 (2013.06.20.) számú határozatában).**

1. A múzeum és kiállító helyei

A Komáromi Klapka György Múzeum Komárom város fenntartásában működő területi besorolású, Komárom közigazgatási területére érvényes régészeti és történeti gyűjtőkörrel rendelkező múzeum.

Jelenlegi főépületében „Brigetio kincsei” néven a város területén zajló régészeti feltárások eredményei láthatók, valamint ugyanitt egy időszakos kiállító terem található.

Részletek a „Brigetio kincsei” állandó kiállításból

A múzeumnak további 3 állandó kiállítása van, külső telephelyeken: a római kori kőfaragványokat bemutató kőtára 1965-től az Igmándi erődben, DDR. Juba Ferenc magyar tengerészettörténeli gyűjteménye 1987-től a Városháza alagsorában, a Czibor Zoltán Emlékszoba pedig 2001-től a Czibor Zoltán Városi Sporttelepen látogatható.

A római kőtár az Igmándi erődben

A tengerészeti gyűjtemény és a Cibor Emlékszoba részlete

2. Az épített kulturális örökség megóvása: a múzeum régészeti tevékenysége

A múzeum épített kulturális örökséggel kapcsolatos tevékenységét sokrétű régészeti feladatai során fejtí ki.

Komárom – elsősorban keleti városrésze, Szöny – alatt található, a római határ, a limes mentén fekvő Brigetio települése. Jelentőségét mutatja, hogy itt állomásozott állandó kőtáborában a Római Birodalom határait védő 30 legio egyike, a Legio I. Adiutrix, valamint az, hogy a brigetiói legiotábor egyike azoknak a római kori városoknak, táboroknak, vagy csatatereknek, ahol római császár halt meg, nevezetesen 375. november 17-én itt érte utol a végzete I. Valentinianus császárt.

A múzeum a legiotáborban, a körülötte fekvő katonavárosban és a közelükben lévő polgárvárosban, illetve a hozzájuk tartozó temetőkben és fazekas-telepeken végez régészeti kutatásokat 1990 óta, 1992-től az ELTE BTK Régészettudományi Intézete részvételével.

Az eltelt 26 év régészeti eredményei következtében Brigetio neve bekerült a köztudatba, a hazai és a nemzetközi tudományos és turisztikai élet körforgásába.

Az eredmények 1996 ót a múzeum akkor megnyílt főépületében megtekinthetők.

A kis alapterületű, ámde annál látványosabb és gazdagabb kiállításon a római kori mindennapi használati tárgyak (kerámiák, fém- és csonttárgyak) mellett padlófűtés- és sírrekonstrukciók, valamint a múzeum, Komárom és Brigetio számára nemzetközi elismertséget jelentő falfestményei láthatók.

Az 1992-től folyamatosan Komárom Városa (a kiinduló évben Komárom-Esztergom Megye Önkormányzata, 2006-tól az NKA támogatásával végzett Komárom/Szőny-Vásártéri tervásatáson – akkor egyedülálló módon, és elsőként megteremtve egy protokollt – az előkerült falfestményeket falfestmény-restaurátorok segítségével tártuk és tárjuk fel a mai napig, akik a restaurálás során így gyors és látványos eredményeket tudnak elérni. A lovas nőalakot és a négy évszak perszonifikációját ábrázoló mennyezetfestmény, vagy a lakomajelenetet ábrázoló falfestmény kiemelése, restaurálása és múzeumi bemutatása mára iskolaértékű példává vált nemcsak itthon, de nemzetközi viszonylatban is, maguk a falfestmények pedig már számos európai országban vendégszerepeltek (Olaszország, Franciaország, Németország, Csehország és Szlovákia), és meghívást kaptak 2012-ben a Parlamentbe a *Megmentett örökség – Kincsek Európa szívéből* című kiállításra.

Tavaszi

Nyári

Őszi

Téli

A Brigetiói mennyezetfestmény rekonstrukciója és az ábrázolt évszakok

A Lakomajelenetes falfestmény

*A „Megmentett örökség” című kiállítás a Parlamentben.
Előtérben a földön lévő tárlóban a brigetiói mennyezetfestmény*

A múzeum és ezzel Komárom városa 2014-ben két újabb régészeti szenzációval lett gazdagabb.

Egyrészt a legiotábor területén megtalált bronz törvénytáblával, amelyben Philippus Arabs császár Brigetióban jártakor 247-ben a legionáriusok régi kedvezményeit megerősíti, másrészt a gátépítés során talált római kori fürdővel. A császártól több törvényt is ismerünk, de önálló formában az egész Római Birodalomban ez a második, ami fennmaradt.

A komáromi gátépítés során végzett megelőző feltárás, majd a Miniszterelnökség támogatásával zajló tervásatás eredményeként kiásott, – jelenlegi ismereteink szerint – mintegy 1600 m² nagyságú fürdő maradványa (déli lehatárolása a vasút nyomvonala miatt nem lehetséges), a közel 300 padlófűtés-oszloppal és a déli traktusában talált, szárnyas Viktóriákat ábrázoló falfestménnyel olyan kiemelt régészeti értéket képvisel, amely miatt a Világörökségi címre pályázó LIMES magyarországi szakaszának egyik kiemelt helyszíne lett. Ennek következtében a GINOP-7.1.6-16. „Világörökségi helyszínek fejlesztése” című pályázat keretében legkésőbb 2020 májusáig megtörténik a fürdő bemutatása és egy látogatóközpont megépítése.

A brigetiói római fürdő felülnézetből, 2016 októberében
- *a tervezett, kék vonallal lehatárolt védőépület és a sárgával jelzett látogatóközpont jelölésével*

3. A szellemi kulturális örökség megóvása: a múzeum történeti és néprajzi tevékenysége

A múzeum a szellemi örökséggel kapcsolatos tevékenységét a kiállításain, a múzeumpedagógiai foglalkozásain és az önálló kezdeményezésű (Múzeumbarát Kör, különböző előadások, várostörténeti séták, kirándulások) és országos közművelődési rendezvényekhez (Múzeumok Majálisa, Agora-Kulturális Piac, Múzeumok Éjszakája, Kulturális Örökség Napjai, Múzeumok Őszi Fesztiválja) csatlakozva fejti ki.

Komárom sajátos múltú és történetű város, hiszen két alkalommal is a történelmi (ma Szlovákiában lévő) Komárommal egy várost alkotott. Ezért a helytörténeti kutatások rendszerint a város északi felére is átnyúlnak.

A múzeum, főépületének 1996-ban történt átadása óta igyekszik e sajátos múlt és településtörténet egyes szegmenseit felgyűjteni, kiállítások, tanulmányok, könyvek, városi séták formájában közzétenni. E munka eredményeként az eltelt 20 évben megvalósult 73 időszakos kiállítás, ebből 17 régészeti, 24 történeti, 10 néprajzi és 22 képzőművészeti jellegű.

A múzeum kulturális örökségünk iránti elkötelezettségét jelzi, hogy a városban 1972 óta töretlenül fennálló Múzeumbarát Kör a mindenkori múzeumigazgató vezetésével működik.

1997-ben Horsa Istvánné néprajzi gyűjtő ajándékozta a múzeumnak a „Két haza egy szívben” megnevezésű felvidéki néprajzi gyűjteményét, amely az 1946 és 1948 között Észak-Komárom környékéről Magyarországra áttelepített, majd később Dél-Komáromba költözött családok otthoni emlékeit, fotókat, dokumentumokat, a mindennapi élet tárgyi eszközeit és a visszaemlékezéseiket tartalmazza. A gyűjtemény egyedülálló emléke a második világháború után külhonba került magyarságot ért méltánytalan elbánásnak. A gyűjtemény helyhiány miatt jelenleg raktáron van, itthon és külföldön rendezett időszakos kiállítások keretében látható.

A felvidéki néprajzi gyűjtemény raktára

Helyhiány miatt a múzeum csak időszakos jelleggel tud helytörténeti, néprajzi és képzőművészeti kiállításokat rendezni. Több kiállítás-sorozatunk is van: a **Komáromi mesterségek** (pingálósasztalosok - 2005, aranymosók - 2007, szekeresszázadok - 2009, molnárok - 2011, halászok - 2013, csizmadiák-cipészek - 2015), a **Régi és népszerű komáromi foglalkozások** (vasutasok - 2010, vám-és pénzügyőrök - 2011, tűzoltók - 2012,) **Kiemelt évfordulók** (110 éves az Erzsébet híd - 2002, 100 éves a komáromi lótenyésztés - 2004, Új-Szöny és Komárom egyesítésének 110. évfordulója - 2006, Komárom és településrészeinek egyesítése - 2007, Visszacsatolás 70. évfordulója - 2008, 100 éves a komáromi erődrendszer - 2009, a nagy komáromi földrengés 230. évfordulója - 2013, 100 éves a Solymosy-Gyürky kastély - 2013, Holokauszt 70. évfordulója - 2014, 750 éves Komárom - 2015, 1956-os forradalom és szabadságharc 60. évfordulója - 2016), Komárom egyházi életének feldolgozása (katolikus egyház - 2015, protestáns egyházak - 2017), **Komárom neves szülöttei, személyei** (Jókai képzőművészete - 2000, Zsolt Béla író halálának 60. évfordulója - 2009, Rafael Viktor Győző festőművész születésének 110. évfordulója - 2010, Klapka György halálának 120. évfordulója - 2012).

*1956 komáromi eseményei című kiállítás megnyitója
(2016. X. 21.)*

A fenntartói támogatásnak és a különböző pályázati forrásoknak köszönhetően a fenti kiállítások mindegyikéhez tudtunk könyvet, katalógust, vagy kisebb írott anyagot kiadni.

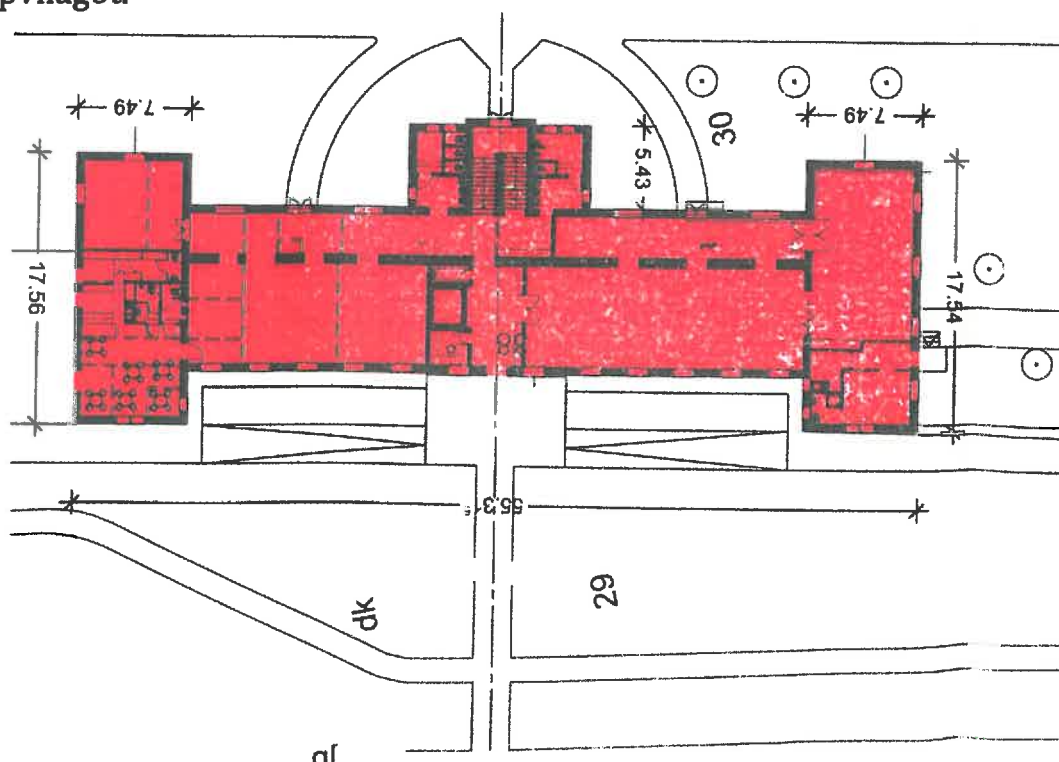
Ez a kiállítási tevékenység azért is fontos, mert az egyes témákkal kapcsolatos, magántulajdonban lévő dokumentumok, fotók, tárgyak ekkor a kiállítás időtartamára, esetenként örökre a múzeumba kerülnek, de felmérésük, dokumentálásuk minden esetben megtörténik és így az örök enyészettől való megmentésük is.

4. A szellemi és épített örökség bemutatásával kapcsolatos tervek

A Komáromi Klapka György Múzeum sokrétű feladatvállalásával, igényes rendezvényeivel, a kreatív, munkabíró, minden újra nyitott, az épített kulturális örökségünk feltárására, megóvására, bemutatására, a szellemi kulturális örökség felgyűjtésére, feldolgozására és közzétételére egyaránt kész 5 főállású közalkalmazottja és önkéntesei segítségével ma már Komárom és környéke meghatározó kulturális intézménye, aminek sajátos helyzeténél fogva határon átnyúló hatása is számottevő.

A fentiek miatt Komárom Város Önkormányzata a helyszűkével küzdő múzeum számára kijelölte az 1907-ben épült Magyar Királyi Állami Méntelep, a későbbi Komáromi Állami Gazdaság főépületét a múzeum új központi épülete számára, amelynek földszintjén a kibővített római kiállítás, időszakos kiállító terem, előadóterem kapna helyet.

Tekintettel a beruházás nagyságára, a város a külső-belső felújításra és a római kiállítás földszinti berendezésére a TOP-1,2,1,-15-KO1-2016-00002 „*Brigetio öröksége – látogatóközpont kialakítása Komáromban*” címmel pályázott, ennek az eredménye azonban egyelőre még nem látott napvilágot.

A „Brigetio öröksége” látogatóközpont alaprajza

A római fürdő látogatóközpont és a Brigetio öröksége látogatóközpont egymást szervesen kiegészítik, megépülésükkel Komárom és Komárom-Esztergom megye minden kívánalmaknak megfelelő, európai színvonalú kulturális és turisztikai látnivalóval gazdagodik, amely biztosítja, hogy az elődök által ránk maradt kulturális örökségünket méltó módon és sokrétűen és az új elvárásoknak is megfelelően hagyományozzuk tovább utódainkra.

Komárom, 2016. november 14.

Számadó Emese

**Számadó Emese
múzeumigazgató**

Magyar Nemzeti Levéltár Komárom-Esztergom Megyei Levéltárának kulturális örökség védelmi tevékenysége

A Magyar Nemzeti Levéltár (MNL) szervezetén belül a Komárom-Esztergom Megyei Levéltár (székhelye: 2500 Esztergom, Vörösmarty u. 7.) igazgatási feladatokat is ellátó tudományos tagintézmény, amelynek irányítója és felügyeleti szerve az MNL vezetésén keresztül az Emberi Erőforrások Minisztériuma. Jogállását és feladatkörét alapvetően a közokiratokról, a közlevéltárakról és a magánlevéltári anyag védelméről szóló - többször módosított - 1995. évi LXVI. törvény, a kulturális javak védelméről és a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló 1997. évi CXL. törvény, a kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény, valamint a 27/2015. EMMI rendelet passzusai határozzák meg.

A levéltár 1950-ben Esztergom megye és Esztergom szabad királyi megyei jogú város levéltárainak összevonásával, Komárom Megyei Közlevéltár néven jött létre. 1952-től Esztergomi Állami Levéltár néven működött. Elnevezése 1968-ban Komárom Megyei Levéltár, majd 1990-től Komárom-Esztergom Megyei Önkormányzat Levéltára lett. Eleinte egyetlen épületben – az Esztergom, Deák Ferenc u. 2. szám alatt – működött, majd 1983-ban a központ átköltözött a Vörösmarty u. 7. szám alatti, átépített régi rendőrségi épületbe. A levéltár az 1980-as évek végén a Vörösmarty 14-ben, egy volt óvodai épületben jutott újabb raktárhelyiségekhez. 1995. január 1-jétől az addig fióklevéltárként működő tatabányai részleg önálló városi levéltárként folytatta tevékenységét. A megyei levéltárnak jelenleg egy fióklevéltára van Komáromban, amely az 1929-ben felépült városháza alagsorában található. 1994. április 29-én ünnepélyes keretek között nyitotta meg a „kapuit”. Esztergomban a levéltár régebbi, 1950 előtt keletkezett anyaga a Deák Ferenc utcai épületben, míg a későbbi, főleg tanácsi korszakbeli iratok a levéltár két Vörösmarty utcai épületében kaptak elhelyezést.

ALAPFELADATOK

A levéltár legfontosabb alapfeladata a már őrizetében lévő iratanyag lehető leggondosabb megőrzése mellett 15 év után átvenni az illetékességi körébe tartozó közfeladatot ellátó iratképző szervek nem selejtezhető köziratait. Ezen túlmenően gyűjti, valamint ingyenes letétként megőrzi a maradandó értékű magániratokat. Az átvett, illetőleg gyűjtött levéltári anyagot nyilvántartja, szakszerűen kezeli, a szükséges rendezések,

selejtezések, valamint tudományos igényű áttekintést biztosító segédletek készítése és közzététele útján feldolgozza. A levéltári anyag védelme érdekében az MNL Komárom-Esztergom Megyei Levéltára ellenőrzi a közfeladatot ellátó szervek, valamint a tartós állami tulajdonú társasági részesedéssel működő gazdasági társaságok irattári selejtezését és iratkezelési rendjét.

A levéltár biztosítja az őrizetében lévő levéltári anyagban való kutatás feltételeit, reprodukciót készít a kért anyagról, indokolt esetben meghatározott feltételek mellett más levéltárban való kutatásra kölcsönzi a levéltári anyagot. A kutatást mikrofilm-leolvasó készülékek, valamint kutatótermi számítógép is segíti, ez utóbbin hozzáférhetők a levéltár segédletei is. A levéltári anyagban történő kutatást a levéltári törvényen (1995. évi. LXVI: tv.) és végrehajtási utasításán kívül (27/2015. (V. 27.) EMMI rendelet a közlevéltárak és a nyilvános magánlevéltárak tevékenységével összefüggő szakmai követelményekről) az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló törvény(2011. évi CXIII. tv.) és a titokvédelmi törvény (2009. évi CLV. tv.) is szabályozza. A levéltári törvény értelmében alanyi jogon, állampolgárságra és életkorra való tekintet nélkül bárki ingyenesen kutathat.

TUDOMÁNYOS MUNKA – KÖZMŰVELŐDÉS – LEVÉLTÁRPEDAGÓGIA

A levéltárunkban dolgozó tudományos munkatársak kutatási eredményeiket különböző rendezvényeken, és a megyei levéltár, vagy más kiadó által megjelentetett kiadványokban mutatják be az érdeklődőknek. A közgyűjteményünk kiadásában megjelentetett regeszták, repertóriumok, forrásközlések, tanulmánykötetek, levéltári évkönyvek adatai elérhetőek honlapunkon.

A levéltár az őrizetében lévő iratanyagok publikálásával illetve a latin, német nyelvű iratok magyarra fordításával segítséget nyújt a levéltári kutatóknak, diákoknak, helytörténészeknek. Kiadványaink közül ezért külön említést érdemelnek az Esztergom vármegye és Esztergom szabad királyi város jegyzőkönyveinek regesztáit közzé tévő sorozatunk kötetei, melyek jelentős segítséget nyújtanak a korszak kutatóinak. Levéltárunk emellett számos olvasókönyv, monográfia, forráskiadvány és repertórium kiadásával is hozzájárult a megye múltjának alaposabb megismeréséhez. Évkönyveket 1992, 1994, 1995-ben és 2010-ben jelentetett meg a levéltár, ezek témája változatos, többek között az írások Esztergom helytörténetével, a zsidósággal, Bottyán János kuruc generálissal és a holokauszttal is foglalkoznak. 2017-ben levéltári évkönyv kiadását tervezzük, amelyben

többek között az 1956-os forradalom-és szabadságharc-hoz kapcsolódó tanulmányokat szándékozunk megjelentetni.

A megyei levéltár nagy hangsúlyt helyez arra, hogy munkáját, az általa őrzött iratanyagot megismertesse a nagyközönséggel. Ennek érdekében rangos rendezvények sorát valósítja meg évről-évre általában fontos történelmi események évfordulóihoz kapcsolódva. 2016 októberében az 1956-os forradalom-és szabadságharc 60. évfordulója alkalmából konferenciát, valamint kiállítást is rendeztünk. Kapcsolatokat ápolunk a helyi civil szervezetekkel, illetve a külföldi társintézményekkel is. A szolgáltató levéltár koncepciója keretében elsőként csatlakoztunk a „Múzeumok Éjszakája” rendezvénysorozathoz, kinyitottuk a levéltárat a nagyközönség előtt, az elmúlt években több városi rendezvényhez (Múzeumok Őszi Fesztiválja, Tanárok Éjszakája) társszervezőként csatlakoztunk.

Az MNL KEM Levéltárának – az integrációt megelőzően – tanórán kívüli iskolai oktatási programjának fő célja, hogy a megye diákjainak minél szélesebb köre interaktív foglalkozások keretében megismerje az általunk őrzött értékes forrásanyagot, illetve annak felhasználásával segítséget nyújtsunk az általános és a középiskolai történelem tantárgy oktatásában. A levéltári foglalkozások során a lexikai tudásanyag megszilárdításán túl, játékos, interaktív feladatok megoldásával sikerült az itt megszerzett ismereteket elmélyíteni, illetve erősíteni a programban résztvevő diákok lakóhelyükhöz való kötődését, kulturális érzékenységét és a kreatív képességeiknek a kibontakozását.

A József Attila Megyei és Városi Könyvtár tevékenységének bemutatása a

„Mit hagyunk utódainkra? Komárom-Esztergom megye kulturális örökségei felmérésének, dokumentálásának és megőrzésének helyzete”

című előterjesztéshez.

1. Alapvetés

A muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló 1997. évi CXL. törvényben foglaltak alapján a megyei könyvtár

65. § c) *helyismereti információkat és dokumentumokat gyűjt,*

66. § m) *ellátja a helyismereti dokumentumok elektronikus hozzáférhetővé tételével kapcsolatos feladatokat.*

Ezzel összhangban is kiemelt feladatunknak tekintjük Komárom-Esztergom megye kulturális örökségeinek felmérését, dokumentálását és megőrzését a helyismereti információk és dokumentumok gyűjtését, valamint szolgáltatásaink szervezésével, adatbázisainkkal ellátjuk a helyismereti dokumentumok hozzáférhetővé tételével kapcsolatos feladatokat. Intézményünk, a József Attila Megyei és Városi Könyvtár ezzel tevékenységével, szolgáltatásaink biztosításával jól szolgálja a kulturális örökség védelmét, gyűjtését és megőrzését, nem utolsósorban közreadását.

2. Helyismereti gyűjtemény: része a megye kulturális örökségének

A József Attila Megyei és Városi Könyvtár helyismereti gyűjteménye megyénk gazdaságáról, társadalmáról, földrajzáról, kulturális és művészeti életéről szóló tudományos és ismeretterjesztő könyveket, tanulmányokat és sajtóanyagot, valamint a megyében született vagy élt jeles személyek műveit, illetve a róluk szóló irodalmat, és a megye nyomdáiban készült dokumentumokat tartalmazza. Közel 10 ezer könyvtári egységet foglal magában, aminek döntő többsége *könyv*, kisebb része kézirat, térkép, iskolai értesítő, és időszaki sajtótermék. A jelentős kézirat-állományban a könyvtárnak ajándékozott megyei vonatkozású *szakdolgozatok*, *disszertációk*, tudományos kutatási beszámolók is az olvasók rendelkezésére állnak helybeni használatra, illetve egy részük teljes szövegűen elérhető digitalizálva, elektronikus könyvtárunkban. *Mikrofilm* állományunk több mint 100 ezer kocka. 1945 előtti és részben az utáni városi és megyei újságok, kisebb részben megyei vonatkozású könyvekről készült felvételek kutathatók mikrofilm leolvasó segítségével. Tervezzük e fontos kutatási anyagokat, retrospektív műveket az *elektronikus könyvtárunkban* és *elektronikus hírlaptárunkban* még szélesebb körben elérhetővé tenni, ha erre pályázati vagy egyéb küldő forrás rendelkezésre áll. *Aprónyomtatványaink* mennyisége több tízezernyi, ezek feldolgozását, elektronikus formában történő hozzáférhetővé tételén is dolgozunk.

A helyismereti gyűjteményen belül külön állományrészként kezeljük a *muzeális gyűjteményt*. Itt az 1850 előtt megjelent műveket gyűjtjük, őrizzük. A 2015. évi állapot szerint 1.223 könyvtári egységet foglal magába. Kezelését és nyilvántartását a 22/2005 (VII.18.) NKÖM rendelet előírásai szerint végezzük. Feltártsága teljes, honlapunkon keresztül katalógus szinten kereshető. Az NKA restaurálási pályázatának köszönhetően másfél évtized alatt az állomány

kb. 12%-át sikerült restauráltatni. Ezen lehetőség megszűnésével sajnos az állagmegóvást nem tudjuk biztosítani e pótolhatatlan értékeink körében.

A helyismereti gyűjtemény állománya (a mikrofilmek kivételével) teljesen feltárt, kereshető *on-line katalógusunkban*.

3. Gyűjteményre alapozott szolgáltatások közül a legfontosabbak

a) Repertorizálás

Komárom-Esztergom megye a sajtóban: válogatott repertórium 1-8. kötete a megyére vonatkozó cikkek feltárását tartalmazza 1945 -1994 között. Az **1995-1999** tárgyévek anyagát TEXTLIB adatbázisunkba folyamatosan töltjük át. A **2000.** évtől megjelent cikkek anyaga jelenleg több mint 50 ezer rekord, szintén innen, illetve *on-line katalógusunkból* kereshető vissza. Az integrált katalógus e része a könyvtárban található újságok, folyóiratok, szaklapok megyéről szóló cikkeit tartalmazza (több szempontú visszakeresési lehetőséggel), mely 2000-től folyamatosan épül. Ebből az anyagból, havi leválogatást is készítünk, természetesen mutatókkal, - *Megyénkről írták* címmel.

b) Adatbázisok

- Köztéri alkotások (emléktáblák, emlékművek, szobrok) a megyében 1697 tétel
- Tatabánya történeti kronológia, a legfontosabb megyeszékhelyi történésekről, -1947-től napjainkig folyamatosan épül
- Közigazgatás-történeti tények, adatok megyénk múltjából és jelenéből

c) Bibliografikus kiadványok, irodalomjegyzékek

- Irodalomjegyzék a megyei értéktárhoz:

<http://www.jamk.hu//letoltesek/files/JAMK-Ertektar-javasolt-irodalomjegyzek-kieg.pdf>

- Ajánló bibliográfia a zsidóság Komárom-Esztergom megyei történetéhez és a holokauszt megyei eseményeinek tanulmányozásához:

http://www.jamk.hu/sites/default/files/ajanlo_bibliografia_a_zsidóság_komárom-esztergom_megyei_történetéhez_v9.pdf

- Öko-cikktár : <http://www.jamk.hu/?q=hu/node/4381>

d) Ismeretterjesztő tevékenység

- Első kistelepülési videokonferenciás helytörténeti vetélkedő. Időpont: 2015. 10.5-10.9.
Téma: Kistelepüléseink története, Komárom-Esztergom megye helytörténeti értékei.
Részvevők: Szomor - 20 fő, Bajna - 33 fő, Dunaalmás - 27 fő, Vértesszőlős - 10 fő, Tarján - 25 fő, Héreg - 12 fő
Végeredmény: 1. Tarján, 2. Vértesszőlős, 3. Bajna

- Helytörténeti órák tartása általános- és középiskolai diákok számára (2012-13)

- Videokonferenciás Öko-vetélkedő általános és középiskolások számára (helyismereti vonatkozásokkal) (2016)

- Trianon vetélkedő a tatabányai Jókai Általános Iskolával közösen (2015-ben)
- Megyei értéktár vetélkedő lebonyolítása a Komárom-Esztergom Megyei Önkormányzattal közösen (2016-17) folyamatban

e) Kötelezpéldány szolgáltatás betartása, betartatása

60/ 1998.(II.27.9 Korm. rendelet a sajtótermékek kötelezpéldányainak szolgáltatásáról és hasznosításáról 5.§ 2. pontja kimondja:

„ A szolgáltatók a székhelyük szerint illetékes *megyei könyvtárnak*, - a helyi vonatkozású sajtótermékből – az OSZK-nak küldött kötelezpéldányokon felül – 1 példányt kötelesek ingyenesen szolgáltatni.”

f) Digitalizálás

- Belső forrásból digitalizált dokumentumok darabszáma: 240 db (Elektronikus könyvtár)
  - több mint 40 ezer db (aprónyomtatvány)
- NKA pályázati forrásból digitalizált dokumentumok darabszáma 2015/16-ban: 120.000 oldal
- Dolgozók Lapja (1952-2010)

4. Együttműködés

Fontos eleme helyismereti tevékenységünknek, és így a kulturális örökség dokumentálásának és megőrzésének terén végzett munkánknak az együttműködés a fenntartókkal (megyei és városi önkormányzat, minisztérium), a megye és a város más közgyűjteményeivel (levéltárak, múzeumok), valamint a megye és a város általános- és középiskolaival. Fontos számunkra, hogy jó és együttműködésen alapuló kapcsolat alakuljon ki a települési önkormányzatokkal is.

A Kistélepülési Szolgáltató Rendszerben felmérjük a nemzetiségi települések (15 település német, 4 szlovák, 1 német és szlovák) sajátos helytörténeti anyagait, különös tekintettel a nemzetiségi hagyományokra. Ennek a programnak a keretében felvettük a kapcsolatot a nemzetiségi települések polgármestereivel, akik megnevezték kapcsolattartóikat, akik a helytörténeti munkában partnereink lehetnek.

Külön-gyűjteményünk szolgáltatásait, helyismereti portálunk kínálatát folyamatosan bővítjük, frissítjük, hogy a Komárom-Esztergom megye múltja és jelene iránt érdeklődők, helyismereti kutatók számára a legjobb és legteljesebb információkat szolgáltatassuk.

Tatabánya, 2016. november 14.

dr. Voit Pál
igazgató

2800 Tatabánya, Népház utca 5. • 34 323 079 • 20 400 4639 • Fax: 34 323 107 • titkarsag@jaszaiszinhaz.hu • jaszaiszinhaz.hu

Mit hagyunk utódainkra?

Komárom-Esztergom megye kulturális örökségei felmérésének, dokumentálásának és megőrzésének helyzete

Jászai Mari Színház, Népház

A Jászai Mari Színház, Népház, mint a megye kulturális örökségének része

1913-ban a Magyar Általános Kőszénbánya Részvénytársulat a bányatörvény értelmében a bányászok, a bányatelepen élők és dolgozók művelődési és szórakozási igényeinek kielégítésére kezdte el a Népház építését. Az 1917-ben elkészült nagyvonalúan tervezett és kivitelezett épület megnyitásától napjainkig Tatabánya legjelentősebb művelődési és kulturális intézménye.

Mind a **százéves épület**, mind az általa képviselt kulturális szerep, jelentős és egyedülálló a megye területén.

A színház építése 1913-ban kezdődött eredetileg Népház néven. A palotaszerű épület a bányásztelepülés egyik első, városi szintű középülete volt. Átélt mindkét világháború viharait, de közben helyet adott a bányászok művelődésének, szórakoztatásának és a város közéletének is. Figyelemre méltó, hogy az épület 1913-1917 között, így szinte az első világháború idején épült föl és az építető MÁK Rt-nek meg kellett küzdenie az építőanyag és munkaerő hiányával. További érdekesség, hogy az építkezés megkezdésével egy időben bontatta le Eszterházy Miklós özvegye a tatai Kastélyszínházat (Schlosstheater). Az eredeti tervező kiléte - mivel a dokumentumok a második világháború alatt megsemmisültek - bizonytalan. Valószínűleg - korabeli rajzok alapján - barokkosan eklektikus stílusban épült. Volt benne könyvtár, zene- és táncterem, valamint mozi.

2007-ben a város a Magyar Építő Zrt.-vel aláírta azt a rekonstrukciós beruházást, amelyből körülbelül 3,8 milliárd Ft összköltségből teljesen megújult és ezzel új funkciót kapott a Népház. A felújítás fő eleme volt az eredeti kinézet megőrzése - így helyi védelem alatt álló, eredeti épületrészek és a Népház homlokzata is megmaradtak - és a többfunkciós kialakítás. Az új színház lett a megyei színházak közül a legfejlettebb színpadtechnikával rendelkező. A nagyszínpad alá forgószínpad került beépítésre, a kiszolgáló terek és a színházterem teljesen átalakult. A nézőtér padlószintje mozgatható lett, a termek új hang-, fény- és fűtéstechnikát

2800 Tatabánya, Népház utca 5. · 34 323 079 · 20 400 4639 · Fax: 34 323 107 · titkarsag@jaszaiszinhoz.hu · jaszaiszinhoz.hu

kaptak. Az épület alapterülete 5000-ról 7000 m²-re bővült, és emellett parkolókat alakítottak ki.

Az óvárosi Népház Tatabánya „egyedi védett építészeti értéke” 1995 óta, 2011-ben pedig ingatlanfejlesztési nívódíjat kapott a Jászai Mari Színház épületéért.

A színház által képviselt **kulturális szerep** az épület megnyitásával egyidős.

Az épület 750 férőhelyes nagyterme kiválóan alkalmas volt ingyenes színi- és mozielőadások (egy források szerint 1928-ig 104 némafilm-előadás került vetítésre), valamint hangversenyek tartására, e mellett öntevékeny művészeti csoportok, színekörök, dalárdák, olvasóköri működését tette lehetővé. Az iskolai és óvodai pedagógusok a népművelési előadások állandó szereplői voltak, sőt, munkaköri kötelességük volt, hogy évente több alkalommal, az általuk kiválasztott témában előadásokat tartsanak. Az 1941-es Komárom vármegye évkönyve szerint a MÁK Rt. tatabányai bányatelepén „a társadalmi, egyesületi és kulturális élet igen fejlett, a munkásság ennek következtében felvilágosult, szorgalmas, jóakarátú, hazafias gondolkodású és csekély kivétellel vallásos érzelmű”. Az intézmény 1948-ig állt a MÁK Rt. irányítása alatt.

Az épületben először, amikor Tatabánya megyeszékhelyi rangot kapott, 1952-ben létesült megyei könyvtár, majd a Népház harmadik felújítását követően, 2009. szeptember 4-én (az ebben az évben Tatabányán rendezett Országos Központi Bányásznap alkalmából) nyílt meg és működik újra itt a tatabányai Városi Könyvtár központi könyvtára.

A kulturális szerepet napjainkban is képviseli a könyvtár illetve a **Népház művelődési öntevékeny csoportjai**, köztük az évtizedek óta működő Bányász Táncegyüttes és a Bányász Képzőművész Kör.

A **színházi működés** az államosítás után kezdődött.

1964-ben alakult meg a vendégtársulatok mellett a helyi amatőr színjátszó csoport, a Bányász Színpad, melyet 1973-ig a hivatásos sportolóként a városba került Éless Béla vezetett, mely a Tatabányai Szénbányák Vállalati Szakszervezeti Bizottság fenntartásában, a Bányász Művészegyüttes 6 művészeti ágának egyik szakágaként működött. Tatabánya ettől kezdve hamar az országos amatőr színjátszás élvonalába került, és házigazdája volt a Munkásszínjátszók Országos Találkozóinak is. 1962-1964 között felújították, 1976-1979 között pedig át is építették az épületet, mely e második rekonstrukció során új szárnyat kapott, ahol egy kamaraszínpad és egy zeneterem került kialakításra. Ennek köszönhetően, és hogy a megyeszékhelynek egy állandó

2800 Tatabánya, Népház utca 5. • 34 323 079 • 20 400 4639 • Fax: 34 323 107 • titkarsag@jaszaiszinhaz.hu • jaszaiszinhaz.hu

színháza legyen saját társulattal, az amatőr együttest hivatásos vagy félhivatásos rangra emelhetnék.

A már eddig is László Tibor vezetésével működő amatőr társulattól 1979-1980-ban alakult meg az Orpheusz Társulat, Tatabánya (röviden: OTT), ami a már felújított épületben kezdetét játszani.

Ez után az 1985 óta Éless Béla vezetésével működő Komárom Megyei Játékszín, 1989. október 1-től Népház-Játékszín néven Tatabánya első államilag támogatott hivatásos színháza lett.

Mérföldkövek a színház életében:

- 1991 . Tatabányai Bányák Vállalat kezeléséből városi fenntartásúvá vált
- 1994. felvette a színház Jászai Mari nevét
- 1995. teljesen önkormányzati tulajdonba került
- 1996-2000 között Zubornyák Zoltán az intézmény igazgatója, művészeti vezetője
- 2000. a színésznő születésének 150. évfordulóján kapott helyet Szabó György, a névadót ábrázoló bronzszobra az előcsarnokban
- 2001-2011 Harsányi Sulyom László igazgató
- 2007 tavaszán megkezdtek az épület felújítását
- 2009 az új épület nagyközönség előtti megnyitása
- 2011. Crespo Rodrigo igazgató
- 2014. első önálló színházi társulat megalakulása

A Jászai Mari Színház, Népház történetének dokumentálása

A színház történetének dokumentálása nem egységes. Az épületben működő Bányász Képzőművész Kör saját hatókörben jelentetett meg két jubileumi kiadványt (40 és 60 éves). A színház története szintén két kis kiadványban került összefoglalásra 1989-2009 illetve a 25 éves évfordulóra.

Az intézmény története, a kulturális életben betöltött szerepe összefoglaló munkában nem jelent meg, csupán helytörténeti kiadványok részeként illetve újságcikkek formájában találkozhatunk egy-egy részletével.

Tárgyi emlékei, működésének dokumentumainak egy része a Városi Könyvtár archívumában találhatóak egy része begyűjtetlen, feltáratlan.

2800 Tatabánya, Népház utca 5. · 34 323 079 · 20 400 4639 · Fax: 34 323 107 · titkarsag@jaszaiszinhaz.hu · jaszaiszinhaz.hu

A kulturális hagyomány megőrzése a Jászai Mari Színház, Népház jelenlegi működésében

A színház vezetősége folyamatosan törekszik arra, hogy munkája méltó legyen az intézmény hagyományaihoz és a városban betöltött vezető kulturális szerephez. Színházi repertoárja szakmai szinten elismert, a nézőszám évről-évre növekedést mutat.

Működésében megtartotta a Népház művelődési funkcióját, nyolc öntevékeny csoport működik az épületben, melyek a színházi működéssel párhuzamosan tartják próbáikat, foglalkozásaikat. A művészeti csoportok (mint a Népház megnyitásokor) nyitva állnak a város lakossága előtt, szeretettel várjuk a táncot, képzőművészetet kedvelőket az óvodás korúaktól a szépkorúakig. A színház helyet és lehetőséget biztosít ezen csoportok nagyközönség előtti bemutatkozásának, gálákat, kiállításokat közös munkával valósítunk meg, pályázati, műszaki és adminisztratív segítségével is támogatja a színház működésüket.

A régi idők általunk elérhető plakátjaiból, az előadások kritikáiból 2015-ben a „Hagyomány és megújulás Óvárosban” projekt keretében rendeztünk kiállítást a közönség számára.

Jászai Mari szülőházát gondozó Ászári Önkormányzat meghívásának többször tettünk eleget, leróva tiszteletünket a színésznő emléke előtt.

2012-ben a színház adott helyt Jászai Mari egyetlen némafilmjének ünnepi bemutatásának.

A színház 25 éves jubileumát egy ünnepi rendezvénysorozattal tette emlékezetessé, melynek keretében egy összefoglaló kiadványt is megjelentettünk.

A Jászai Mari Színház, Népház története Komárom-Esztergom megye kulturális örökségeinek dokumentálásában hiányzó elem, pedig az intézmény múltbeli és jelenlegi tevékenysége érdemes lenne a megőrzésre.

Tatabánya, 2016. november 10.

A MAGYARY ZOLTÁN NÉPFŐISKOLAI TÁRSASÁG KULTURÁLIS, ÉRTÉKMEGŐRZŐ TEVÉKENYSÉGE

A népfőiskola megalakulásakor (1995) alapszabályában fogalmazta meg céljai között Magyary szellemi örökségének ápolását és a népfőiskolai hagyományok megőrzését. Az elmúlt húsz évben ezeket a célokat sikerült részben megvalósítani, illetve jelentős eredményeket elérni, de újabb tevékenységekkel is gazdagítottuk azokat.

A névadónk emlékének ápolását azzal kezdtük, hogy szülőházán emléktáblát helyeztünk el, majd haláluk (feleségével együtt önként vállalták) helyszínén, Héreg községben alakítottunk ki emlékhelyet a tatai- és a helyi önkormányzat támogatásával. Későbbiekben sor került síremlékének felújítására, szintén a városi önkormányzattal együttműködve, és támogattuk névadónk szobrának felállítását (Helytörténeti Egyesület kezdeményezése).

A szellemi örökség ápolása összetettebb feladat, amelyhez kerestünk- és találtunk fontos és segítő partnereket. Itt is első helyen kell említeni Tata önkormányzatát, de a megyei közigazgatási hivatal – ma a Kormányhivatal – és örömeinkre szolgál, hogy a megyei közgyűlés is segíti szándékaink megvalósítását az utóbbi években. Az emléktábla avatása adta a gondolatot, hogy azt követően minden évben emlékezzünk meg névadónkról. A kezdeti helyi jelleget hamarosan megyei szintűvé bővítettük, amihez a helyi és megyei támogatás mellett fontos tényező volt az akkor Még Corvinus Egyetem keretei között működő Közigazgatás-tudományi Karral kötött együttműködési megállapodás. Ezt az együttműködést a Nemzeti Közszolgálati Egyetem létrehozását követően megújítottuk, ami döntő tényező volt abban a tekintetben, hogy a Magyary konferenciák már országos eseménnyé váltak az utóbbi években. Ehhez a tevékenységi körhöz tartozik, hogy Magyary tudományos munkásságának megismertetését is igyekeztünk elősegíteni. Így került sor a Közigazgatás és az emberek c. munka hasonmás megjelenítésére a tatai önkormányzat támogatásával, később a Nemzeti Közszolgálati Egyetem tovább folytatta ezt a munkát. Magyary örökségének ápolásában kiemelkedő szerep volt dr. Kiss Istvánnak, akinek munkásságát részben konferenciákon, részben műveinek megjelenítésével is támogattuk. A szellemi örökség ápolásának körében tartozik, hogy népfőiskolánk díjat alapított 2009-ben a Magyary Z. Szakkollégiumban dolgozó hallgatóknak, akik aktív és eredményes munkát végeztek.

Magyary Zoltán mellett a városhoz-megyéhez kapcsolódó más jelentős személyiségek emlékezőzésében is közreműködtünk az elmúlt években, így Hamary Dániel orvos ('48-as szabadságharc), Reviczky István alispán (Magyary járási és megyei segítője) és nem utolsósorban Benda Kálmán történész, aki az első négy népfőiskolai tanfolyam szakmai irányítója-vezetője volt.

A népfőiskola emlékeinek ápolását szolgálják a konferenciák mellett az emléktáblák (3) is, melyeket állítottunk, de fontosnak ítéljük az e tárgyú kiadványokat is. Ezen a területen első volt a régi népfőiskolai emlékek újra kiadása (az első megjelenése a megyei Honismereti Kiskönyvtárban történt Kocsis Lászlóné és Kálmán Attila áldásos munkálkodása révén) 2000-ben, a mely kötet az újjá alakulás első éveinek tevékenységéről is képet adott. majd 2010-ben a népfőiskola 15 éves működéséről sikerült megjelentetni egy átfogó kiadványt, de abban az évben indult el a Népfőiskolai Hírmondó is, amelyben rendszeresen felidézünk a nagy elődök munkásságának jelentőségét is.

A már felsoroltakon kívül a népfőiskola törekszik a város és a megye más szellemi értékeinek megismertetésére is. Ezekre több példa is van, elsők között mutattuk be a városhoz kapcsolódó, akkor még Térségi Társulásnak nevezett szervezethez kapcsolódó településeket, sorozatot szenteltünk az Esterházy családnak, vagy bemutattuk a Tata képzőművészetében kiemelkedő jelentőségű alkotókat és munkásságukat.

Ebben a vonatkozásban továbbra is aktívan szeretnénk részt venni, feladatot vállalni az értékmegőrzésben, a helyi és a megyei értéktár gazdagításában.